

Wyrok z dnia 3 sierpnia 2006 r.

II UK 254/05

1. Rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje po upływie kwartału w trakcie którego rolnik podjął zatrudnienie, jeżeli kontynuuje zatrudnienie po upływie tego kwartału.

2. Rolnik, który w kwartale wliczonym do okresu jednego roku poprzedzającego datę rozpoczęcia działalności, podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia, nie spełnia warunków z art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska, Andrzej Wróbel (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 3 sierpnia 2006 r. sprawy z wniosku Krzysztofa D. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w O. o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 lutego 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Krzysztof D. (wnioskodawca), właściciel gospodarstwa rolnego przystąpił do ubezpieczenia społecznego rolników od 1 lutego 1997r., tj. po ustaniu zatrudnienia wykonywanego w połowie wymiaru czasu pracy. W dniu 6 marca 2001 r. przedłożył zaświadczenie o podjęciu zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia od dnia 30 stycznia 2001 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. i na tej podstawie decyzją z dnia 22 marca 2001 r. został wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników ze skutkiem od 1 kwietnia 2001 r. Od 15 września 2001 podlegał ubezpieczeniu w KRUS, prowadząc jednocześnie działalność gospodarczą, którą rozpoczął od dnia 21 marca 2001

r. Zaskarżoną decyzją Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w O. (pozwana) z dnia 31 marca 2004 r. stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w pełnym zakresie od dnia 15 września 2001 r. z uwagi na niespełnienie warunku przewidzianego w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ostrołęce wyrokiem z dnia 1 czerwca 2004 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji pozwanej. Sąd stwierdził, że wnioskodawca nie spełnia warunku przewidzianego w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, bowiem przedkładając w dniu 28 września 2001 r. rozwiązanie umowy o pracę w celu objęcia go ubezpieczeniem społecznym rolników, prowadził już działalność gospodarczą poprzedzoną okresem zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, a następnie prowadzoną równolegle w czasie tego zatrudnienia. Wnioskodawca nie powinien zatem być objęty ubezpieczeniem społecznym rolników od dnia 15 września 2001 r.

Sąd wskazał, że ubezpieczenie rolnika, inaczej niż inne rodzaje ubezpieczenia, „przebiega w jednostkach czasu wyznaczonych kwartałami, stąd obowiązek opłacenia składki powstaje z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, a ustaje z ostatnim dniem kwartału, w którym ustało ubezpieczenie, niezależnie od tego, ile faktycznie dni w kwartale trwało podleganie ubezpieczeniu rolniczemu” (art. 3a ust. 2 i art. 4 ust. 2 ustawy). Na mocy art. 5a ustawy rolnik, który co najmniej rok nieprzerwanie podlegał w pełnym zakresie ubezpieczeniu społecznemu rolników i w czasie trwania tego ubezpieczenia podjął pozarolniczą działalność gospodarczą, podlega nadal ubezpieczeniu społecznemu rolników. Ten sam rolnik może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu działalności gospodarczej, gdy złoży stosowane oświadczenie. Tak więc prawo wyboru pomiędzy ubezpieczeniem społecznym rolników a innym ubezpieczeniem przysługuje tylko rolnikowi, który podjął pozarolniczą działalność gospodarczą po okresie roku nieprzerwanego podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu. W ocenie Sądu przez uprzednie trwające nieprzerwanie przynajmniej przez jeden rok podleganie z mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie należy rozumieć podleganie temu ubezpieczeniu bezpośrednio przed dniem rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej. W rozpoznawanej sprawie jest oczywiste, że wnioskodawca przed podjęciem w dniu 23 marca 2001 r. pozarolniczej działalności gospodarczej nie legitymował się rocznym okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w

pełnym zakresie, poprzedzającym bezpośrednio podjęcie tej działalności, gdyż ubezpieczeniu temu nie podlegał już od 30 stycznia 2001 r.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie wyrokiem z dnia 18 lutego 2005 r. [...] oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku. W ocenie Sądu Apelacyjnego zaskarżony wyrok odpowiada prawu, ale poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne po części nie odpowiadają zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, a ponadto wymagają uzupełnienia.

W sprawie nie budzi wątpliwości, że wnioskodawca od 1 lutego 1997 podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie z mocy ustawy w związku z prowadzeniem działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym o powierzchni 4,49 ha przeliczeniowych. Decyzję pozwanej z dnia 6 lutego 1998 r., stwierdzającą podleganie temu ubezpieczeniu wnioskodawca otrzymał w dniu 13 lutego 1998 r. (zwrotne potwierdzenie odbioru). W dniu 6 marca 2001 r. do pozwanej wpłynęło zaświadczenie wydane przez S.C. Spółkę z o.o. w W. stwierdzające, że odwołujący jest zatrudniony w tej Spółce jako zleceniobiorca od 30 stycznia 2001 r. do 30 czerwca 2001 r. Zostało ono wydane w celu złożenia go właśnie u pozwanej, co wprost wskazano w jego treści. Z zaświadczenia tego wynika też, że składki na ubezpieczenie społeczne za wnioskodawcę jako osobę wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia były naliczane.

W dniu 22 marca 2001 r. pozwana wydała decyzję stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w pełnym zakresie od 1 kwietnia 2001 r., ze względu na podjęcie pracy przez wnioskodawcę od 30 stycznia 2001 r. W aktach rentowych [...] znajduje się potwierdzenie odbioru w dniu 27 marca 2001 r. listu poleconego, adresowanego do wnioskodawcy, przez jego żonę Emilię D., przy czym na dokumencie tym wpisany jest [...], czyli numer konta rolnika jako płatnika będący jednocześnie znakiem decyzji z dnia 22 marca 2001 r. Pomiędzy tą decyzją a zwrotnym poświadczeniem odbioru znajduje się tylko kopia pisma pozwanej z dnia 22 marca 2001 r. adresowanego do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w O. Następne pisma to korespondencja z okresu kwiecień - maj 2001 r. dotycząca podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników żony odwołującego się, którą kończy decyzja pozwanej z dnia 20 czerwca 2001 r. doręczona 25 czerwca 2001 r. [...]. Na rozprawie przed Sądem Okręgowym wnioskodawca zeznał, że nie wie, czy ma decyzję o wyłączeniu z ubezpieczenia oraz że nieświadomie jej nie skarżył. Na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym wnioskodawca oświadczył, że nie wie, czy złożył zaświadczenie

wyżej opisane wydane w dniu 2 marca 2001 r. przez S.C. Spółkę z o.o., być może jego żona je złożyła. Również nie potrafił odpowiedzieć na pytanie, czy żona odebrała decyzję z dnia 22 marca 2001 r., gdyż „ona zna się na tym bardziej niż on”.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, z powyższego nie wynika, aby wnioskodawca stwierdził, iż nie doręczono mu decyzji pozwanej z dnia 22 marca 2001 r. Z oświadczenia, że nie wie, czy dysponuje decyzją takiej treści nie wynika, że nie została ona doręczona. Również oświadczenie, że nie potrafi odpowiedzieć na pytanie, czy żona odebrała tę decyzję, nie oznacza, że jej nie odebrała. Wnioskodawca zresztą nie przypominał sobie nawet, aby złożył zaświadczenie o podjęciu pracy w oparciu o umowę zlecenia; twierdził, że być może uczyniła to żona. Bez względu na to, kto konkretnie złożył przedmiotowe zaświadczenie, znalazło się ono w aktach pozwanej nie z jej inicjatywy i zostało przedstawione niewątpliwie dla osiągnięcia skutków. W ocenie Sądu Apelacyjnego, potwierdzenie odbioru [...] z akt rentowych jest potwierdzeniem odbioru decyzji z dnia 22 marca 2001 r. Na postawienie takiego wniosku pozwala analiza akt rentowych, z której wynika, że pozwana bezwzględnie przestrzega zasady doręczania decyzji podlegających zaskarżeniu za potwierdzeniem odbioru. W związku z tym, potwierdzenie odbioru znajdujące się bezpośrednio po decyzji z dnia 22 marca 2001 r., zawierające takie oznaczenie jak ta decyzja i pozostające w związku czasowym z wydaną decyzją, niewątpliwie dotyczy tej decyzji. Ponadto przedmiotowa decyzja z dnia 22 marca 2001 r. zawiera adnotację, że po zaprzestaniu zatrudnienia wnioskodawca zobowiązany jest zgłosić się do ubezpieczenia, co uczynił w dniu 28 września 2001 r. i co spowodowało wydanie w dniu 12 października 2001 r. decyzji stwierdzającej podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 15 września 2001 r. - od III kwartału 2001 r. Składanie pisma rozwiązującego stosunek pracy wraz z oświadczeniem, że nie uległ wypadkowi od złożenia dokumentów, byłoby bezcelowe, gdyby wnioskodawca podlegał nieprzerwanie ubezpieczeniu społecznemu rolników. Zresztą na okoliczność opłacania składek na ubezpieczenie społeczne przez zleceniodawcę za odwołującego się w 2001 r. powoływała się jego żona w piśmie z dnia 27 lutego 2004 r. skierowanym do Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w związku z wysokością zaległych składek na ubezpieczenie społeczne rolników. W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie można przyjąć, że decyzja z dnia 22 marca 2001 r. nie została skutecznie doręczona odwołującemu się, co czyni bezpodstawnym zarzut apelującego zgłoszony w tym zakresie.

Sąd Apelacyjny wskazał na to, że Sąd Okręgowy decydujące znaczenie przypisał okoliczności, iż wnioskodawca w związku z wykonywaniem umowy zlecenia od 30 stycznia 2001 r., od tej daty nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników, mimo iż został wyłączony z tego ubezpieczenia od 1 kwietnia 2001 r. (decyzją pozwanej z dnia 22 marca 2001 r.). Takie ustalenie Sąd Okręgowy wyprowadził z tego, że obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne rolników obejmuje cały kwartał, niezależnie od liczby dni podlegania ubezpieczeniu w tym kwartale, stwierdzając jednocześnie, iż sam fakt opłacania składek w ramach systemu ubezpieczenia społecznego rolników nie jest równoznaczny z podleganiem temu ubezpieczeniu właśnie w związku z zasadą niepodzielności składki. Takie rozumowanie doprowadziło Sąd do konkluzji, że w istocie wnioskodawca nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników od 30 stycznia 2001 r. (mimo opłacania składki za cały I kwartał). W konsekwencji podejmując działalność gospodarczą w dniu 21 marca 2001 r. nie legitymował się co najmniej rocznym podleganiem ubezpieczeniu społecznemu rolników, istniejącym bezpośrednio przed rozpoczęciem działalności.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, powyższe stanowisko Sądu Okręgowego jest nietrafne. Przeciwno przyjęciu, że ubezpieczenie społeczne rolników wobec wnioskodawcy ustało z dniem 30 stycznia 2001 r. przemawia unormowanie zawarte w art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, według którego ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu z zastrzeżeniem, które nie ma znaczenia w sprawie. Przepisy art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 tej ustawy stanowią o podleganiu z mocy ustawy ubezpieczeniu rolnika, jeżeli nie podlega on innemu ubezpieczeniu społecznemu. Ponieważ wykonywanie pracy na podstawie umowy zlecenia podlega obowiązkowi ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z mocy art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887ze zm.), to okoliczność podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tego tytułu powoduje ustanie ubezpieczenia społecznego rolników, ale dopiero z końcem kwartału, w którym ta okoliczność zaistniała, czyli w niniejszej sprawie z dniem 31 marca 2001 r. Dywagacje Sądu Okręgowego w tym przedmiocie są nietrafne i poczynione zostały z naruszeniem art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Miałby więc rację pełnomocnik apelującego, że na dzień 21 marca 2001 r., a więc podjęcia przez skarżącego działalności pozarolniczej, spełniał on wszystkie przesłanki z art. 5a ustawy, skoro podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników nie będąc w tej dacie

pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym. Nie złożył też oświadczenia, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej (nie zawiadomił pozwanej o jej podjęciu). Jednakże nie można - zdaniem Sądu - zgodzić się z dalszą argumentacją apelującego, że zdarzenia, które miały miejsce po tej dacie, pozostają bez znaczenia dla ustalenia tytułu ubezpieczenia społecznego, któremu podlega skarżący od 15 września 2001 roku.

W ocenie Sądu, podleganie ubezpieczeniu z mocy ustawy oznacza powstanie stosunku ubezpieczenia niezależnie od woli stron, po spełnieniu warunków ustawowych. Analogiczna sytuacja jest w przypadku zajścia okoliczności, które uzasadniają ustanie tego ubezpieczenia. Wobec tego, jeżeli ubezpieczenie społeczne rolników wnioskodawcy ustało od 1 kwietnia 2001 r. w związku z podleganiem ubezpieczeniom uregulowanym ustawą, to nie można uznać, iż nie ma znaczenia niepodleganie temu ubezpieczeniu przez okres od II kwartału 2001 r. do 15 września 2001 r., czyli do dnia ustania stosunku pracy, czyli ubezpieczenia z tytułu wykonywania zatrudnienia w ramach umowy o pracę. Na dzień ustania ubezpieczenia z tego tytułu należy w związku z tym ocenić, któremu reżimowi ubezpieczeń społecznych podlega skarżący i to według stanu faktycznego istniejącego wówczas, a nie według stanu z dnia 21 marca 2001 r.

Sąd wyraził pogląd, że nie ma podstaw do uznania, że wnioskodawcy - przysługuje - po zakończeniu stosunku pracy łączącego go z S.C. Spółką z o.o. prawo wyboru systemu ubezpieczenia społecznego, gdyż hipoteza art. 5a ustawy nie obejmuje takiego stanu faktycznego. Wnioskodawca ani nie podejmuje działalności gospodarczej w tej dacie, ani nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, które ustało w związku z podjęciem zatrudnienia w ramach umowy zlecenia, a następnie umowy o pracę. Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że wnioskodawca nie mógł być objęty ubezpieczeniem społecznym rolników po dniu 15 września 2001 r.

Wnioskodawca zaskarżył w całości powyższy wyrok skargą kasacyjną, w której zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie: 1) prawa materialnego, tj. art. 5a, art. 7 ust. 1 i art. 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędną wykładnię tych przepisów „wynikającą z niedostrzeżenia, że art. 5a samodzielnie normuje przesłanki obligatoryjnego dalszego podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu przez rolnika rozpoczynającego działalność gospodarczą, że w konsekwencji przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do pozostałych wymienionych przepisów i w następstwie

tego niezasadne jest przyjęcie, że ubezpieczenie społeczne rolnika, który od 30 stycznia 2001 r. wykonywał umowę zlecenia, ustało z końcem I kwartału 2001 r., mimo że rolnik ten od dnia 21 marca 2001 r. prowadził działalność gospodarczą i nie złożył oświadczenia, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu, a także naruszenie art. 3a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez jego błędną wykładnię wynikającą z pominięcia, że przepis ten dla ustania rolniczego ubezpieczenia społecznego wymaga, aby okoliczność uzasadniająca ustanie ubezpieczenia istniała również w ostatnim dniu danego kwartału”, 2) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 385 k.p.c., przez oddalenie apelacji wnioskodawcy mimo jej zasadności, art. 233 § 1 k.p.c., przez ocenę materiału dowodowego bez zachowania wymagania wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, co w rezultacie doprowadziło Sąd drugiej instancji do błędnego ustalenia, że pozwana doręczyła wnioskodawcy decyzję z dnia 22 marca 2001 r. oraz do pominięcia w ustaleniach, w jakiej dacie wnioskodawca zatrudnił się na podstawie umowy o pracę, art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., przez pominięcie przy wyjaśnianiu podstawy prawnej wyroku kwestii stosunku art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym w I kwartale 2001 r. do art. 7 ust. 1 i art. 16 ust.3 tej ustawy i art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także przez niewyjaśnienie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jaki okres trwania stosunku pracy wnioskodawcy Sąd Apelacyjny przyjmuje za wykazany. Wskazując na powyższe podstawy kasacyjne wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego z dnia 1 czerwca 2004 r. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Ostrołęce do ponownego rozpoznania w innym składzie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Treść i kompozycja art. 398³ k.p.c. wskazują więc, że jakkolwiek generalnie dopuszczalne jest - jak dotychczas - oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z

23 września 2005 r. III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76). Tymczasem skarżący sprzecznie z treścią art. 398³ § 3 k.p.c. zarzuca zaskarżonemu wyrokowi przekroczenie granic oceny dowodów wyznaczonych przepisem art. 233 § 1 k.p.c., przez przyjęcie, że przez ocenę materiału dowodowego bez zachowania wymagania wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, co w rezultacie doprowadziło Sąd drugiej instancji do błędnego ustalenia, że pozwana doręczyła wnioskodawcy decyzję z dnia 22 marca 2001 r. oraz do pominięcia w ustaleniach, w jakiej dacie wnioskodawca zatrudnił się na podstawie umowy o pracę. Należy zatem stwierdzić, że odmienne ustalenie Sądu Apelacyjnego, że powyższa decyzja pozwanej została skutecznie doręczona wnioskodawcy, wiąże Sąd Najwyższy.

Na wstępie należy zaznaczyć, że przedmiot rozpoznania w niniejszej sprawie wyznacza zaskarżona decyzja z dnia 31 marca 2004 r., w której stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wnioskodawcy z tej przyczyny, że nie spełnia warunku zawartego w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ponieważ podejmując pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlegał co najmniej jeden rok ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy. Dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu istotne jest wyróżnienie w spornym okresie trzech kwartałów, a mianowicie od 1 stycznia 2001 r. do 31 marca 2001 r., od 1 kwietnia 2001 r. do 30 czerwca 2001 r. oraz od 1 lipca 2001 r. do 30 września 2001 r. Podział spornego okresu na trzy kwartały jest uzasadniony ze względu na przyjętą w prawie ubezpieczenia społecznego rolników zasadę zawartą w art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Ustanie okoliczności uzasadniających podleganie ubezpieczeniu w rozumieniu tego przepisu oznacza nie tylko ustanie przesłanek pozytywnych (na przykład zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej), lecz także wystąpienie przesłanek negatywnych (na przykład objęcie innym ubezpieczeniem społecznym). W obu wypadkach rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje z końcem kwartału, w którym wystąpiły te okoliczności, a nie w dacie ich wystąpienia. Dlatego rolnik podejmujący zatrudnienie w trakcie kwartału następującego po okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega nadal temu ubezpieczeniu do końca kwartału. Po upływie tego kwartału, jeżeli zatrudnienie jest kontynuowane, rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje. Tego rodzaju regulacja wynika z zasady ustalania w jednostkach kwartalnych zarówno okresów uprawniających do świadczeń przewidzianych w ustawie, jak i okresów podlegania ubezpieczeniu. Skoro ubezpieczenie z innego tytułu następuje z chwilą spełnienia warunków do objęcia tym ubez-

pieczeniem, może wystąpić sytuacja, że w niewielkim przedziale czasowym (do końca kwartału) okresy ubezpieczenia rolniczego pokrywają się z innym ubezpieczeniem. Podleganie ubezpieczeniu rolniczemu do końca kwartału równoległe z innym ubezpieczeniem nie ma dla rolnika żadnych ujemnych skutków, w szczególności w zakresie wysokości składki. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązek opłacania składki powstaje z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, a ustaje z ostatnim dniem kwartału, w którym ustało ubezpieczenie (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 23 lutego 2005 r., III UK 213/04, OSNP 2005 nr 18, poz. 293).

Należy stwierdzić, że przepis art. 5a ustawy stanowiący, że „rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu. Rolnik lub domownik może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu wówczas, gdy złoży Zakładowi lub Kasie oświadczenie, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, o ile spełnia w tym zakresie warunki określone w odrębnych przepisach”, ma zastosowanie wyłącznie do okresu obejmującego pierwszy kwartał 2001 r., bowiem w tym okresie wnioskodawca podjął pozarolniczą działalność gospodarczą; datę podjęcia tej działalności Sąd ustalił na dzień 21 marca 2001 r.

Przepis art. 5a ustawy ma zastosowanie wyłącznie do rolnika, który spełnia kumulatywnie następujące przesłanki: 1) podlega ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, 2) nieprzerwanie co najmniej przez 1 rok, 3) podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, 4) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym. W niniejszej sprawie spełniona została niewątpliwie trzecia z wymienionych wyżej przesłanek, a mianowicie podjęcie przez wnioskodawcę w okresie podlegania ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy pozarolniczej działalności gospodarczej. Zarówno brzmienie przepisu art. 5a ustawy, jak i jego sens normatywny nakazują przyjąć, że obejmuje on swym zakresem wyłącznie te sytuacje faktyczne, w których adresat tego przepisu podejmuje, czyli rozpoczyna działalność gospodarczą. Nie została natomiast spełniona pierwsza z wymienionych przesłanek, a mianowicie podleganie ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy. Przepis 5a ustawy nie ustanawia wprawdzie negatywnego warunku podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu. Uprawnienie do kontynuowania rolniczego ubezpieczenia społecznego

na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przysługuje rolnikowi, który podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą po upływie roku nieprzerwanego trwania ubezpieczenia rolniczego w pełnym zakresie, czyli obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego określonego w art. 16 oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego określonego w art. 7 ust. 1. Obowiązek ubezpieczenia powstaje w chwili spełnienia warunków do objęcia ubezpieczeniem, jeżeli nie występują okoliczności wyłączające obowiązek ubezpieczenia. Jako jedną z tych okoliczności powołane przepisy wymieniają podleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu. Sąd stwierdził, że wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu uregulowanemu ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych i w związku z tym ubezpieczenie społeczne rolników ustało od 1 kwietnia 2001 r., co wprawdzie pozostaje w sprzeczności z wcześniej postawioną przez Sąd tezą, że wnioskodawca w dacie 21 marca 2001 r. spełniał wszystkie przesłanki z art. 5a ustawy, lecz ostatecznie jest to prawidłowe określenie konsekwencji prawnych ustalonych przez Sąd okoliczności faktycznych rozpoznawanej sprawy.

Nie ma racji skarżący, gdy twierdzi, że jednoczesne ubezpieczenie społeczne, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie wyłączało podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Przepis art. 5a zdanie drugie ustawy odnosi się bowiem wprawdzie do „innego” ubezpieczenia społecznego, lecz tym innym ubezpieczeniem społecznym jest ubezpieczenie społeczne „z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 16 ust. 4 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych”. Przepis art. 5a ustawy nie jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisów art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy. W konsekwencji z natury rzeczy nie mogła zostać spełniona druga z wyżej wymienionych przesłanek, a mianowicie warunek, którym jest trwające nieprzerwanie przynajmniej przez jeden rok podleganie z mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie, poprzedzające bezpośrednio datę rozpoczęcia tej działalności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2000 r., II UKN 54/00 OSNAPiUS 2002 nr 12, poz. 290).

W odniesieniu do czwartej przesłanki, a mianowicie warunku „niebycia” pracownikiem, należy stwierdzić, że stanowisko Sądu drugiej instancji w tej kwestii jest niekonsekwentne, bowiem oceniając zaświadczenie wydane przez S.C. Spółkę z o.o. używa takich zwrotów jak „odwołujący jest zatrudniony w tej Spółce jako zleceniobiorca” oraz „osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia”, co wyjawia się

przemawiać za tym, że Sąd uznaje wnioskodawcę za pracownika, z drugiej zaś stwierdza, że „miałby więc racje pełnomocnik apelującego, że na datę 21 marca 2001 r. (wnioskodawca) spełniał wszystkie przesłanki z art. 5a ustawy, skoro podlegał w tej dacie ubezpieczeniu społecznemu rolników nie będąc w tej dacie pracownikiem”. Należy uznać, że to ostatnie autorytatywne stwierdzenie Sądu, zawierające ocenę prawną statusu wnioskodawcy jako zleceniobiorcy niepozostającego w stosunku pracy wyraża ostatecznie stanowisko Sądu w tej spornej kwestii.

W konsekwencji należy stwierdzić, że wskutek niespełnienia przez wnioskodawcę warunku podlegania ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej przez 1 rok, ubezpieczenie społeczne rolników ustało z ostatnim dniem kwartału, w którym zaistniała okoliczność powodująca podleganie wnioskodawcy innemu ubezpieczeniu społecznemu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (wykonywanie pracy na podstawie umowy zlecenia od dnia 1 stycznia 2001 r.), tj. z dniem 31 marca 2001 r. (art. 3a ustawy).

Ustanie okoliczności uzasadniających podleganie ubezpieczeniu w rozumieniu tego przepisu oznacza nie tylko ustanie przesłanek pozytywnych (na przykład zaprzestanie prowadzenia działalności rolniczej), lecz także wystąpienie przesłanek negatywnych (na przykład objęcie innym ubezpieczeniem społecznym). W obu wypadkach rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje z końcem kwartału, w którym wystąpiły te okoliczności, a nie w dacie ich wystąpienia. Dlatego rolnik podejmujący zatrudnienie w trakcie kwartału następującego po okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega nadal temu ubezpieczeniu do końca kwartału. Po upływie tego kwartału, jeżeli zatrudnienie jest kontynuowane, rolnicze ubezpieczenie społeczne ustaje (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2005 r., III UK 213/04, OSNP 2005 nr 18, poz. 293). W rozpoznawanej sprawie jest niesporne, że wnioskodawca przez cały drugi kwartał (od 1 kwietnia 2001 r. do 30 czerwca 2001 r.) kontynuował wykonywanie umowy zlecenia, które było podstawą ustania rolniczego ubezpieczenia społecznego z dniem 1 kwietnia 2001 r. Należy zatem przyjąć, że w okresie drugiego kwartału nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie, ponieważ sprzeciwia się temu przepis art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy. Niewątpliwie przepis art. 5a nie ma zastosowania do tego okresu, bowiem w tym kwartale wnioskodawca nie podjął pozarolniczej działalności gospodarczej, ponieważ uczynił to w kwartale poprzedzającym, tj. w dniu

21 marca 2001 r. Skoro zaś powyższy przepis nie ma zastosowania, to nie ma zastosowania do tego okresu również norma zawarta w zdaniu drugim tego przepisu, że „rolnik lub domownik może podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu wówczas, gdy złoży Zakładowi lub Kasie oświadczenie, że chce podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, o ile spełnia w tym zakresie warunki określone w odrębnych przepisach.” Oznacza to, że rolnik niepodlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników z powodu podlegania w tym samym czasie ubezpieczeniu społecznemu pracowników nie może skutecznie złożyć oświadczenia, że będzie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, którą nadal prowadził w tym okresie i równocześnie wykonywał umowę zlecenia, od której odprowadzono składki na ubezpieczenie społeczne do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Z istoty rzeczy nie ma zastosowania do tego okresu także przepis art. 3a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, bowiem w tym okresie wnioskodawca nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, a zatem nie powstały i nie mogły powstać w tym okresie żadne negatywne przesłanki uzasadniające ustanie ubezpieczenia społecznego rolników. Wnioskodawca kontynuował w drugim kwartale czynności, w tym wykonywanie umowy zlecenia i działalności gospodarczej, które w pierwszym kwartale spowodowały objęcie wnioskodawcy innym ubezpieczeniem społecznym, powodujące ustaniem z końcem tego kwartału ubezpieczenia społecznego z ustawy w pełnym zakresie.

Powyższe uwagi należy odnieść *mutatis mutandis* do trzeciego kwartału obejmującego okres od dnia 1 lipca 2001 r. do 30 września 2001 r., w którym wnioskodawca wykonywał pracę na podstawie umowy o pracę do dnia 15 września 2001 r. Oznacza to, że inaczej niż twierdzi skarżący, wnioskodawca w okresie obejmującym drugi kwartał i połowę trzeciego kwartału nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników, a zatem w tym okresie przepisy art. 5a i 3a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, na które skarżący się powołuje, nie miały i nie mogły mieć zastosowania. Wykonywanie umowy o pracę w tym okresie nie skutkowało wyłączeniem wnioskodawcy z ubezpieczenia rolniczego dlatego, że wnioskodawca nie podlegał temu ubezpieczeniu, a nie dlatego, że stosunek pracy nie istniał w ostatnim dniu tego kwartału, tj. ostatnim dniu września 2001 r., jak błędnie przyjmuje skarżący.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====